

DOI 10.26886/2414-634X.3(22)2018.8

UDC: 377.4

MODERN FORMATS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL COMMUNITY

O. I. Bashkir, PhD in Pedagogy, Associate Professor

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine, Kharkiv

Educational qualifications of an educator are not identical to his or her professional qualifications; and the assessment of his or her activities depends not on the level of education, but on the ability to respond to the demands of time, to be constantly searching for ways to self-improvement. The article deals with the issues of professional growth of teachers in the context of postgraduate education. The author analyzes various forms of communication of teachers in order to improve their qualifications and marks out high-usage and episodic forms. Some frequently used forms of professional development – discussion paper, master class, training, storytelling, workshop, pedagogical coaching – have been characterized on the basis of theoretical analysis of methodical and pedagogical literature, the generalization of the complex of measures aimed at improving the professional skills of Ukrainian educators.

Key words: professional growth, discussion paper, master class, training, storytelling, workshop, pedagogical coaching.

кандидат педагогічних наук, доцент, Башкір О. І. Сучасні формати підвищення кваліфікації освітянської спільноти/ Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна, Харків

Освітня кваліфікація педагогічного працівника не є тотожною його професійній кваліфікації, а оцінка його діяльності залежить не від рівня освіти, а від здатності реагувати на вимоги часу,

знаходиться в постійному пошуку шляхів самовдосконалення. У статті розкрито питання професійного зростання вчителів у контексті післядипломної освіти. Автором проаналізовано різні формати спілкування педагогів з метою підвищення їхньої кваліфікації і виокремлено частовживані й епізодичні форми. На підставі теоретичного аналізу методико-педагогічної літератури, узагальнення комплексу заходів з підвищення професійної майстерності освітян України схарактеризовано частовживані форми підвищення кваліфікації: доповідь з обговоренням, майстер-клас, тренінг, сторітеллінг, воркшоп, педагогічний коучинг.

Ключові слова: професійне зростання, доповідь з обговоренням, майстер-клас, тренінг, сторітеллінг, воркшоп, педагогічний коучинг.

Вступ. Сучасний стан розвитку цивілізації характеризується прискореним розвитком технологій, зростанням транскордонної міграції, різновекторними демографічними тенденціями, докорінними змінами у структурі ринку праці. Реакція освітнього ринку на соціальні зміни має бути не лише миттєвою, а й ефективною та дієвою, спрямованою на підготовку придатних, прогресивно адаптованих спеціалістів, здатних навчатися впродовж життя. В основу підвищення кваліфікації педагогічних кадрів покладено прогресивні технології, які стимулюють зацікавлене ставлення слухачів до теоретичних знань і передового досвіду, відбивають у формах і методах навчання цілісний і загальний зміст професійної діяльності, сприяють засвоєнню ефективних способів вирішення фахових проблем.

Вивчення літератури свідчить, що питаннями підвищення кваліфікації педагогічних кадрів займаються О. Вернидуб, Т. Іванова, Т. Литвиненко, М. Шарплз та ін., форми та технології підвищення професійної майстерності вчителів досліджують Н. Грицишина,

Т. Дятленко, Н. Зирянова, К. Еган, Н. Євдокимова, С. Литвиненко, М. Михнюк, В. Сидоренко та ін. Аналіз післядипломної підготовки вчителів демонструє широке практичне використання таких форм підвищення їхньої кваліфікації, як кафедра, дослідно-експериментальний майданчик, авторська школа, фокус-група, ініціативна група, методичний фестиваль, аукціон педагогічних ідей, методичний ринг, дидактична майстерня, клуб професійної майстерності, консалтинговий центр тощо. Особливе місце серед форматів спілкування вітчизняної педагогічної спільноти посідає організація (Не)конференцій для професійного зростання шкільних педагогів загальноукраїнського та регіональних рівнів EdCamp Ukraine, міжнародних інтернет-марафонів, вебінарів від видавничої групи «Основа», програми стратегічного розвитку у сфері освіти «Global Educational Discovery», різноманітних педагогічних майстерень при вищих навчальних закладах (Український відкритий університет післядипломної освіти, Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. В.О. Сухомлинського, Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» тощо). Одним із найважливіших їх завдань є творча трансформація нових педагогічних ідей і перспективного педагогічного досвіду в практику модернізації освіти, залучення вчителів до перспективних моделей педагогічного досвіду та набуття власного досвіду в широкій і різноманітній практиці.

Постановка мети статті. Аналіз зустрічей педагогічних працівників у зазначених вище заходах упродовж 2016-2018 рр. дозволив нам виокремити формати професійного зростання освітянської спільноти. Так, до частовживаних відносяться доповідь з обговоренням, майстер-клас, тренінг, сторітеллінг, воркшоп, педагогічний коучинг. Епізодичними формами є доповідь, проблемна дискусія, модерація виступів,

літературний стенд, надихаюча промова, індивідуальний практикум, урок, бесіда, презентація фільму тощо. Метою статті є характеристика виявлених частовживаних форматів обміну досвідом і підвищення професійної кваліфікації педагогів.

Виклад основного матеріалу. Важливими напрямками проведення зустрічей освітян є організація безперервного удосконалення їхньої фахової освіти та кваліфікації; здійснення досліджень у галузі розробки й упровадження методики, технологій навчання й виховання, удосконалення форм і методів роботи з педагогічними та керівними кадрами освіти, участь в організації діяльності експериментальних педагогічних майданчиків, творчих груп тощо; виявлення, апробація й упровадження в практику перспективного педагогічного досвіду, навчально-методичної літератури, освітніх технологій і досягнень науки; організація ефективної системи методичної роботи, спрямованої на розвиток творчої індивідуальності педагогічних працівників [1, с.585].

Однією з форм обміну професійної майстерності педагогів є **доповідь з обговоренням**. Відомо, що доповідь – це один із видів монологічного публічного, розгорнутого мовлення, офіційного повідомлення з певного питання, обґрунтованого на досвіді практичного впровадження. Її вмістом є інформація, що відображає суть питання або дослідження щодо даної ситуації, метою – інформування педагогічних працівників про інноваційні й апробовані методики, технології навчально-виховного процесу. Доповіді з обговоренням мають структуру наукового дослідження, що у своєму складі має вступ, методи, результати й обов'язкове обговорення на етапі рефлексії. Вони можуть включати в себе такі елементи як рекомендації, пропозиції мотиваційного характеру, тобто під час таких доповідей учасників стимулюють до активної взаємодії, чого так бракує

сьогодні під час зустрічей освітянської спільноти, що сприяє активному сприйняттю і засвоєнню почутого матеріалу і його впровадженню в навчально-виховний досвід кожного учасника обговорення.

Частовживаною формою підвищення педагогічної кваліфікації є **майстер-клас** як відкрита педагогічна система, що дозволяє демонструвати нові можливості педагогіки розвитку й свободи, показує способи подолання консерватизму та рутини, сприяє ознайомленню з новою технологією, новими методиками й авторськими напрацюваннями. Майстер-клас (з англійської *masterclass: master* – кращий у якій-небудь сфері, *class* – заняття, урок) – це ефективна форма узагальнення, поширення й передачі, розвитку педагогічної майстерності вчителя в системі післядипломної освіти; форма професійного навчання вчителів, які активно шукають засоби й можливості для підвищення своєї фахової майстерності, так і тих, які байдужі до свого професійного розвитку.

Перевагами майстер-класу є унікальне поєднання короткої теоретичної частини й індивідуальної (групової) роботи, направленої на придбання й закріплення професійних компетенцій. Методика його проведення не має якихось строгих і єдиних норм. Найчастіше проведення майстер-класу відбувається у формі ділової гри, мозкового штурму, тренінгу, методів ПРЕС, «Навчаючи – вчуся» тощо за такими етапами: підготовчо-організаційним, презентаційним, моделювальним, рефлексивно-оцінювальним [2].

Уже впродовж десятиліть педагоги використовують **дидактичний тренінг** як активну навчальну діяльність, під час здійснення якої фахівці виконують тренінгові вправи, адаптовані до професії, під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів, що відповідають сучасним вимогам професійної діяльності. Тренінг (від англійського «to train» –

навчати, тренувати, дресирувати) – це багатофункціональний метод цілеспрямованих змін психологічних феноменів людини, групи або організації з метою гармонізації особистісного та професійного буття людини; особлива форма навчання, під час якої учасник максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми й методи поведінки, які відповідають ситуації та її індивідуальності.

На відміну від майстер-класів, після яких учасники самостійно повинні адаптувати зразок освітньої технології чи системи майстра до конкретних реально мінливих ситуацій, урахувавши при цьому власний індивідуальний стиль роботи, здатність до педагогічної імпровізації, психофізіологічні характеристики тощо, тренінгові технології сприяють цілеспрямованому розширенню імпровізаційних дій у повсякденних ситуаціях, позитивному професійному досвіду, розвитку особистої та професійної рефлексії, побудові власного сценарію подальшої професійної діяльності, усвідомленню особистої рольової позиції в подальшому розвитку професійного співтовариства та перспектив розвитку професії [3] .

До одного з інноваційних підходів у навчанні й професійному розвитку належить **сторітелінг**, про що було наголошено в Інституті освітніх технологій Відкритого університету Великої Британії в 2014 р. [4]. Сторітелінг – це спосіб передачі інформації, «переклад» подій у слова, зображення та звуки часто з імпровізацією та перебільшенням. У комерційній сфері він є інструментом, що сприяє підвищенню іміджу компанії шляхом надання цікавої інформації про її створення, розвиток, функціонування та діяльність.

У якості формату спілкування освітянської спільноти сторітелінг використовують як інструмент трансформації досвіду, так і інформації

про нього. Він описує нові форми викладання, дослідження, які спрямовані на інтерпретацію, а не на аналіз, перехід від пошуків теорії навчання до вивчення безлічі способів розуміння його сутності [5]. супроводжує від знайомого до незнайомого, забезпечує вихід на особисте зростання та зміни, є джерелом заохочення до знань, оволодіння новими компетенціями, сприймається як достовірне джерело інформації, стимулює до дії, сприяє активності учасників. Найчастіше методами сторітелінгу є мозковий штурм, рольові та ділові ігри.

Індивідуально-особистісному розвитку освітянської спільноти сприяють зустрічі у формі **педагогічного коучингу** (від англ. coaching – наставляти, надихати, тренувати для спеціальних цілей, підготувати до вирішення певних завдань). Дослідники зазначають, що коучинг – це філософія, що включає тренінгові технології, спрямовані на формування нових способів мислення, поведінки, які можуть бути успішні в процесі взаємодії з людьми і сприяти ефективному професійному становленню особистості [8, с. 15]; система андрагогічних, акме-синергетичних принципів і прийомів, які сприяють розвитку потенціалу особистості та групи спільно працюючих людей, а також забезпечують розкриття й ефективну реалізацію цього потенціалу [9, с.6].

Положенням «Про педагогічний коучинг у системі післядипломної освіти» наголошено, що його застосування дозволяє педагогічним працівникам усвідомити необхідність професійного зростання за індивідуальною освітньою траєкторією відповідно до інноваційних викликів суспільства й освіти; здійснювати рефреймінг проблем (особистих, навчальних, професійних); адекватно оцінювати власний рівень розвитку педагогічної майстерності в системі післядипломної освіти; вибудовувати та зреалізовувати як власні метапрограми саморозвитку і самовдосконалення (акмеограму, індивідуальну освітню

траєкторію, проект персональної ефективності) відповідно до професійних здібностей, індивідуальних потреб, запитів, так і в межах навчальної групи; проводити моніторинг досягнення професійно значущих цілей, використовуючи техніку шкалування; здійснювати розвивальний самоаналіз і саморефлексію [9, с. 20]. Найчастіше до методів педагогічного коучингу відносять метод конкретних ситуацій, емоційного стимулювання, створення ситуації пізнавальної дискусії, «мозаїка» тощо.

Актуальним й ефективним з огляду на підвищення професійної кваліфікації освітян є **воркшоп** (від англійського слова workshop – «майстерня», «цех»). На відміну від тренінгів, майстер-класів, сторітелінгів воркшоп не ставить у центр постать ведучого, учителя, викладача або майстра. Тут усі рівні й навчають один одного. Дидактичний воркшоп – це інтенсивний навчальний захід, де учасники (часто різного віку) навчаються перш за все, завдяки власній активній роботі. У центрі уваги знаходиться самостійна робота й інтенсивна групова взаємодія. Учасники самостійно можуть визначити цілі навчання, разом з модератором розділяють відповідальність за свої успіхи. Поняття воркшоп відноситься скоріше до форми заходу, ніж до змісту. Якщо зазначені вище формати підвищення кваліфікації відповідають на питання «що?», то воркшоп швидше відповідає на питання «як?».

Під час воркшопу теорія не існує у відриві від практики, а навчання – у відриві від дій, вивчення практичних аспектів будь-якої проблеми або питання, що й вирізняє його від інших форм і технологій. На воркшопах навчаються за допомогою одержання актуального досвіду в процесі активного навчання й особистого переживання, що набагато легше досягається в груповій, ніж в індивідуальній освітній взаємодії. Кінцевою метою воркшопу може бути завдання переконати аудиторію,

виконати проект, обговорити щось або й прийти до висновку, а кінцевим результатом – соціально-значущий продукт у вигляді акції, проекту, фільму, дослідження, постера тощо [6]

На воркшопі модератор ініціює дискусію, мотивує учасників до обміну цінними методичними знахідками, думками й переконаннями. Останнім часом користуються популярністю ігрові воркшопи, що дозволяють у комфортній і невимушеній обстановці засвоїти альтернативні розумові моделі й сформувані навички продуктивних, творчих підходів й креативного мислення. В освітній практиці склалася різна тривалість воркшопів, зокрема міні-воркшопи – до 1 години, а також воркшопи тривалістю від половини дня до тижня [7]

Висновки. Отже, доцільність зазначених вище форматів зростання професійної кваліфікації вчительської спільноти полягає в підвищенні продуктивності та якості професійно-педагогічної діяльності, неперервному акмеологічному розвитку освітян, сталій мотивації до навчання упродовж життя, покращенні взаємин, збільшення часу для самовдосконалення, конструктивних ідей, мобільності, швидкості й ефективності реакції в критичних ситуаціях, діагностиці та моніторингу освітнього процесу, гнучкості й адаптивності до змін. Упровадження зазначених форматів сприяє підвищенню якості освітніх послуг в системі післядипломної освіти й забезпечує на цій основі конкурентоспроможність педагогічних працівників відповідно до європейських стандартів і найкращих вітчизняних освітніх традицій.

Література:

1. Положення про районний (міський) методичний кабінет // Книга методиста / Упор. Т. М. Литвиненко, О. В. Вернидуб. – Харків. – 2006. – 672с.

2. Мухнюк М. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом / М. Мухнюк // Професійно-технічна освіта. – 2014. – № 2. – С. 49-51. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/166015/1/мастер-клас%20статья%20ПТО%202014.pdf>

3. Євдокимова Н. О. Професійно-психологічний тренінг як технологія становлення професіонала / Н. О. Євдокимова // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць. Екологічна психологія. – 2009. – Вип. 20. – Т. 7. – Ч. 1. – С. 125–128.

URL: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2009_20_1/sb20_ch1_31.pdf

4. *Innovating Pedagogy (2014). Exploring new forms of teaching, learning and assessment, to guide educators and policy makers. Open University Innovation Report 3 / Mike Sharples and others. – The Open University, 2014. – 41 p.*

URL:

http://www.openeducationeuropa.eu/sites/default/files/news/Innovating_Pedagogy_2014.pdf

5. McEwan, H. (1995). *Narrative understanding in the study of teaching. In H. McEwan & K. Egan (Eds.), Narrative in teaching, learning, and research (pp. 166-183). New York: Teachers College Press.* URL: <http://www.sedl.org/cgi-bin/mysql/picbib-output.cgi?searchuniqueid=22>

6. Грицишина Н. А. Технология «воркшоп» как одна из новых форм и методов обучения студентов иностранному языку / Н. А. Грицишина // Альманах современной науки и образования. – 2012. URL: www.gramota.net/materials/1/2012/3/14.html

7. Литвиненко С. А. Використання воркшопів у підготовці майбутніх психологів до професійної діяльності / С. А. Литвиненко // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – 2014.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2014_9_5

8. Зырянова Н. М. Коучинг в обучении подростков / Н. М. Зырянова // Вестник практической психологии образования. – 2004. – № 1. – С. 15

9. Сидоренко В. В. Положення «Про педагогічний коучинг в системі післядипломної освіти» / В. В. Сидоренко. Донецьк: Витоки, 2014. – 63 с.

References:

1. Polozhennia pro raionnyi (miskyi) metodychnyi kabinet // Knyha metodysta / Upor. T.M.Lytvynenko, O.V.Vernydub. – Kharkiv. – 2006. – 672s.

2. Mykhniuk M. Maister-klas yak forma obminu peredovym pedahohichnym dosvidom / M. Mykhniuk // Profesiino-tekhnichna osvita. – 2014. – № 2. – S. 49-51. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/166015/1/master-klas%20statia%20PTO%202014.pdf>

3. Yevdokymova N. O. Profesiino-psykholohichniy treninh yak tekhnolohiia stanovlennia profesionala / N. O. Yevdokymova // Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats. Ekolohichna psykholohiia. – 2009. – Vyp. 20. – T. 7. – Ch. 1. – S. 125–128.

URL: http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2009_20_1/sb20_ch1_31.pdf

4. Innovating Pedagogy (2014). Exploring new forms of teaching, learning and assessment, to guide educators and policy makers. Open University Innovation Report 3 / Mike Sharples and others. – The Open University, 2014. – 41 p.

URL:

http://www.openeducationeuropa.eu/sites/default/files/news/Innovating_Pedagogy_2014.pdf

5. McEwan, H. (1995). Narrative understanding in the study of teaching. In H. McEwan & K. Egan (Eds.), Narrative in teaching, learning, and research

- (pp. 166-183). New York: Teachers College Press. URL: <http://www.sedl.org/cgi-bin/mysql/picbib-output.cgi?searchuniqueid=22>
6. Gritsishina N. A. Tekhnologiya «vorkshop» kak odna iz novykh form i metodov obucheniya studentov inostrannomu yazyku / N. A. Gritsishina // Almanakh sovremennoy nauki i obrazovaniya. – 2012. URL: www.gramota.net/materials/1/2012/3/14.html
7. Lytvynenko S. A. Vykorystannia vorkshopiv u pidhotovtsi maibutnikh psykholohiv do profesiinoi diialnosti / S. A. Lytvynenko // Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity. – 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2014_9_5
8. Zyryanova N. M. Kouching v obuchenii podrostkov / N. M. Zyryanova // Vestnik prakticheskoy psikhologii obrazovaniya. – 2004. – № 1. – S. 15
9. Sydorenko V. V. Polozhennia «Pro pedahohichnyi kouchyh v systemi pisliadyplomnoi osvity» / V. V. Sydorenko. Donetsk: Vytoky, 2014. – 63 s.